

2. Ахватова Ю.Р. Анализ профессиональных действий сотрудников ГПС МЧС России с позиций теории деятельности. Актуальные проблемы профессиональной деятельности специалистов: сб. научных трудов молодых ученых. Санкт-Петербург: СПбГПУ, 2010. № 6. С. 3–10.

3. Основы дидактики / под ред. Б.П. Есипова. Москва: Просвещение, 1967. 472 с.

4. Педагогика: учебное пособ. для студентов пед. ин-тов / Ю.К. Бабанский и др.; под ред. Ю.К. Бабанского. 2-е изд., доп. и перераб. Москва: Просвещение, 1988. 479 с.

5. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1995. 237 с.

6. Литвин А.В. Реалізація дидактичних принципів у процесі інформаційної підготовки у ПТНЗ: метод. реком. Львів: ЛНПЦ ПТО НАПН України, 2010. 58 с.

7. Махмутов М.И., Безрукова В.С. Специфические принципы осуществления взаимосвязи общеобразовательной и профессиональной подготовки. Научные основы межпредметных связей в средних профтехучилищах: сб. научных тр. / под ред. А.П. Беляевой и др. Ленинград: ВНИИ ПТО, 1986. С. 29–41.

8. Степанченко Н.І. Система професійної підготовки учителів фізичного виховання у вищих на-

вчальних закладах: монографія. Львів: Піраміда, 2016. 652 с.

9. Дорофеев А.В. Реализация профессиональной направленности в математической подготовке будущего педагога. Образование и наука. 2004. № 1 (25). С. 57–66.

10. Кустов Ю.А. Преемственность профессионально-технической и высшей школы / науч. ред. А.А. Кирсанов. Свердловск: изд-во Урал. ун-та, 1990. 120 с.

11. Северин Н.Н. Педагогическая концепция многоуровневой системы профессиональной подготовки сотрудников ГПС МЧС России к деятельности в чрезвычайных ситуациях: автореф. дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.08. Санкт-Петербург, 2013. 57 с.

12. Кнорринг В.И. Теория, практика и искусство управления: учебник для вузов по спец. «Менеджмент». 2-е изд., изм. и доп. Москва: Норма, 2001. 528 с.

13. Варій М.Й., Козяр М.М., Коваль М.С. Військова психологія і педагогіка: посіб. / за заг. ред. М.Й. Варія. Львів: Сполом, 2003. 624 с.

14. Марцева Л.А. Реалізація компетентнісного підходу в професійній освіті. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матер. методол. семінару, 3 квітня 2014 р., м. Київ: у 2 ч. Ч. 2 / НАПНУ. Київ: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. С. 15–22.

УДК 377.3:001.895(045)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ребуха Л.З., к. психол. н., доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи
Тернопільський національний економічний університет

У статті актуалізовано наукове дослідження та представлені результати дослідницької зацікавленості науковців фундаменталізацією професійної освіти. Зазначені концептуальні основи фундаментальної освіти в історичному аспекті. Акцентовано увагу на концептуальних основах фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, в яких велике значення надається інноваційним освітнім технологіям, що спрямовані на чітке усвідомлення студентами природи системного наукового пізнання. Розглянуто освітню фундаменталізацію як професійно зорієнтований та складний інтеграційно-технологічний процес, який сприяє якісній заміні змістового наповнення навчальних дисциплін, трансформуванню особистісних навчальних мотивів у професійні та формуванню ціннісних фахових орієнтацій.

Ключові слова: фундаменталізація професійної підготовки, інтеграція інноваційних технологій, майбутній фахівець, соціальний працівник, концептуальні основи фундаменталізації освіти.

В статье актуализированы научные исследования и представлены результаты исследовательского интереса ученых к фундаментализации профессионального образования. Указаны концептуальные основания фундаментального образования в историческом аспекте. Акцентировано внимание на концептуальных основаниях фундаментализации профессиональной подготовки будущих социальных работников, в которых большое значение придается инновационным образовательным технологиям, направленным на осознание студентами природы системного научного познания. Рассмотрена фундаментализация как профессионально ориентированный и сложный интеграционный технологический процесс, способствующий качественной замене содержательного наполнения учебных дисциплин,

трансформации личностных учебных мотивов в профессиональные и формированию ценностных ориентаций.

Ключевые слова: фундаментализация профессиональной подготовки, интеграция инновационных технологий, будущий специалист, социальный работник, концептуальные основания фундаментализации образования.

Rebukha L.Z. CONCEPTUAL BASIS OF FUNDAMENTALIZATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS ON THE BASIS OF INTEGRATION OF INNOVATION TECHNOLOGIES

The scientific research and presented results of the research interest of scholars to the fundamentalization of professional education is actualized in this article. The conceptual foundations of fundamental education are established in the historical aspect. The emphasis is done on the conceptual foundations of the fundamentalization of the professional training of future social workers, in which the essential importance is given to innovative educational technologies, which are directed at a clear understanding of the nature of systemic scientific knowledge by students. The educational fundamentalism is considered as a professionally-oriented and complex integrative-technological process directed at qualitative replacement of the contents of educational disciplines, transforming personal training motifs into professional and formation of professional value orientations.

Key words: fundamentalization of professional training, integration of innovative technologies, future specialist, social worker, conceptual foundations of fundamentalization of education.

Постановка проблеми. За традиційної освіти студенту певною мірою непросто оволодіти новітніми науковими надбаннями людства, тому потреба в фундаменталізації вищої професійної освіти зумовлена швидким зростанням обсягу знань, зміною вимог до професійної підготовки фахівців, ідеєю сталого розвитку сучасного українського суспільства. Фундаменталізація як провідний напрям функціонування вищої професійної освіти здатна забезпечити результативні умови підготовки фахівців із високим рівнем інтелектуального потенціалу, наукової культури мислення й творчої діяльності для того, щоб завжди залишатися соціально захищеними та конкурентоспроможними на ринку праці. Вирішити окреслену комплексну проблему покликана фундаменталізація освітнього процесу на засадах інтеграції інноваційних технологій, які спрямовані на самостійне оволодіння знаннями й швидку адаптацію майбутніх фахівців до соціальних обставин професійної діяльності, що постійно змінюються. Аналіз концептуальних основ системи фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників на засадах інтеграції інноваційних технологій, що включають творчу універсалізацію загальнометодологічних знань, вмінь і навичок студентів, дозволяє вчасно структурувати отримані знання про значні світові наукові здобутки для гармонійного включення майбутніх фахівців впродовж активного професійного життя в усі соціо-гуманітарні сфери суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для розв'язання окресленої проблеми здійснено аналіз наукових праць, в яких досліджувалося професійне спряму-

вання освіти на засадах фундаменталізації навчального процесу за університетського навчання.

Вивченню філософських основ фундаменталізації професійної освіти фахівців різних спеціальностей присвячені роботи О. Бондаренка, С. Гончаренка, Б. Камінського, С. Клепка, Т. Кобильника, Я. Фруктової. Розробляли педагогічні аспекти зазначеної проблеми М. Жалдак, І. Козловська, С. Сисоева, О. Школа. Описували фундаменталізацію професійної підготовки у вимірі європейського освітнього простору М. Дмитриченко, О. Русановський, Г. Терещук. Визначали цілісність навчального процесу як основну характеристику фундаменталізації навчання Н. Глушенок, Б. Хорошун, О. Язвінська. Виокремлювали універсальні, базові знання й окреслювали ключові основи фундаменталізації С. Семеріков, А. Коломієць. Вивчали фундаменталізацію як один із провідних принципів сучасної багаторівневої освіти Г. Дудка, М. Ковтонюк, А. Кочнев, А. Субетто.

Дослідницьке зацікавлення фундаменталізацією професійної освіти науковці пов'язують зі створенням нею передумов для особистісного розвитку та фахового зростання студентів, які за допомогою внутрішньої рефлексії критично оцінюють власну навчально-пізнавальну, науково-дослідну, а пізніше й професійно-творчу діяльність [1, с. 109]. У наукових доробках дослідників зазначено, що фундаменталізація професійної підготовки сприяє розвитку високого рівня узагальнених універсальних знань і спрямована на набуття професійної гнучкості в будь-якому новому соціальному середовищі, бо продукує методологічно виважені знання, які й формують наукову

культуру мислення майбутнього фахівця [2, с. 165–166].

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні концептуальних основ системи фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників на засадах інтеграції інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше концептуальні основи фундаментальної освіти найбільш повно були сформульовані в праці «Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні» на початку XIX ст. В. Гумбольдтом [3, с. 25–33]. Згідно з його міркуваннями, предметом фундаментальної освіти є знання, які окреслює фундаментальна наука, і які повинні, за потреби, «перерости» в наукові дослідження. Пізніше в «Ідеї університету» (1852 р.) Дж. Ньюмен передбачив появу фундаменталізації освіти, що дозволяє студенту зануритися в науку для розвитку та набуття «атмосфери інтелекту», витонченого розуму, шляхетних манер і професійного зацікавлення як природних якостей великого знання. Запропоновані моделі навчання реалізовані в багатьох університетах світу, у результаті фундаменталізація освіти трансформувалася в самостійну і надзвичайно важливу галузь інтелектуальної діяльності людини [4, с. 282–285].

Підвищення зацікавленості науковців до цієї проблеми в дев'яностих роках минулого століття пояснюється динамічними переминами в освітніх технологіях й науці загалом. Затребуваними стали такі професійні якості, які спроможні забезпечити фахівцю можливість гармонійного включення в усі соціально-економічні сфери громадянського суспільства впродовж його активного періоду життя. Не виправдала очікування вузька спеціалізація, навіть дуже якісна, оскільки не гарантувала постійної затребуваності фахівця. Це пов'язано із суб'єктивними переминами зацікавленості особистості до тієї чи іншої галузі професійної діяльності та з об'єктивними глобальними змінами в суспільстві й освітніх технологіях, що проявляються в переорієнтації особистісних цінностей, зміні професійних взаємовідносин, оновленні соціальних технік і глобалізації технологій. Тому утилітарна освіта поступається своїми позиціями фундаментальній, яка й стає основною цінністю суспільства та кожної окремої особистості [5].

Якщо спершу освіта сприймалася як міра передачі знань, то за новою освітньою концепцією XXI ст. – це конструкція сталих інтеграційно-технологічних процесів, в ос-

нові яких лежать індивідуальні потреби та можливості студента [6, с. 24]. За таких умов формується особистісно-компетентнісна зрілість майбутнього фахівця соціогуманітарної сфери, який після завершення навчання здатний самостійно вирішувати проблеми, пов'язані із самовдосконаленням, самовираженням, саморозкриттям власного професійного життя, та ефективно й цілеспрямовано впливати на розвиток громадянського суспільства і людства загалом [7, с. 113]

Головним мотивом необхідності фундаменталізації професійної підготовки фахівців є суперечність між високими темпами розвитку сучасного суспільства і соціальними технологіями та неодмінним відставанням освітньої сфери [8, с. 9]. Пояснення цієї суперечності на основі закону протилежностей дає право констатувати, що наявність невідповідності між рівнем наукових і соціальних технологій та ступенем підготовки фахівців у вищій школі є об'єктивно необхідним процесом в освіті, зокрема, в її фундаментальному складнику.

Концептуальні основи фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засновані на інтеграції гуманітарного та природничого знання, де важлива роль відводиться інноваційним освітнім технологіям, що утверджують наступність зв'язків між навчальними дисциплінами й спрямовані на чітке усвідомлення студентами природи системного наукового пізнання [9, с. 26]. В основі аналізованої концепції лежить поглиблена підготовка фахівців за професійним напрямом «Соціальна робота». Однак отримані за університетського навчання знання повинні бути професійно зорієнтованими, а не енциклопедичними, оскільки за сучасного обсягу знань їх всебічне накопичення студентами стало нині неможливим [10, с. 13]. Під час розгляду фундаменталізації на засадах інтеграції інноваційних технологій ми пропонуємо означувати її як професійно зорієнтований процес, що спрямований на якісну зміну змісту навчальних дисциплін, а отже, і цілей навчання майбутніх соціальних працівників за університетської освіти.

Збереження практичного характеру професійної підготовки майбутніх соціальних працівників не може обійтися без етапів технологічної компоненти моделі професійної підготовки. Перший етап, інформаційно-актуалізований, передбачає спрямування інтеграції інноваційних технологій на вмотивованість, поінформованість та адаптацію студентів до специфіки організації соціальної роботи в майбутньому. Другий етап, порівняльно-оцінювальний, перед-

бачає внутрішньо-особистісне осмислення основних ідей, думок та концептуальних положень майбутньої професійної діяльності. Третій етап, дослідницько-прогностичний, визначає цілеспрямоване включення студента в процес розв'язання проблемних ситуацій під керівництвом викладача в навчальній аудиторії, а отже, і моделювання та проектування професійної поведінки фахівця у вирішенні таких задач у майбутньому.

Для реалізації фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників важливо враховувати такі педагогічні умови, дотримання яких дозволяє досягати високого рівня сформованості всіх компонентів професійної готовності фахівця до роботи з людьми:

- відповідно до робочих програм усі навчальні дисципліни, різні види практики та науково-дослідницька аудиторна та позааудиторна робота студентів має спрямовуватися на компетентнісну професійну підготовку майбутніх фахівців;

- метою прогнозування та проектування навчальних дисциплін викладачем є ефективна організація дослідницької та соціально-проектної діяльності студентів у навчальній аудиторії;

- інтеграція інноваційно-освітніх технологій передбачає професійно зорієнтований навчальний процес, який, відповідно до цілей фундаменталізації професійної підготовки, спрямовано на набуття фахових компетенцій, практичне розв'язання змодельованих проблем і використання активних та інтерактивних форм проведення аудиторних занять.

Педагогічні умови реалізації фундаменталізації професійної підготовки розглядаються нами як цілісність зовнішніх і внутрішніх освітніх складників, упровадження яких у навчальний процес студентів забезпечує результативне формування в них знань, умінь, навичок та фахових якостей, які вкрай необхідні для майбутнього виконання професійних функцій соціальним працівником.

Під час розкриття фундаменталізації такої підготовки майбутніх соціальних працівників як складного інтеграційно-технологічного процесу варто зазначити, що його ефективність суттєво залежить від викладача та студентів, а також від сприяння цій діяльності державних і недержавних соціальних інституцій. Саме останні структури дають оцінку особистості фахівця та визначають його прийняття чи неприйняття соціумом відповідно до засвоєного студентом комплексу сучасних знань, умінь і навичок. Тому нині уможливленні певні рівні фундаменталізації освіти, що спрямовані на осо-

бистість фахівця й на суспільство загалом, а також на формування громадянського інтелекту у світових масштабах.

Відповідно до чинних в Україні стандартів вищої освіти, фундаментальну підготовку майбутнього соціального працівника забезпечують дисципліни природничо-наукового та професійного циклів, змістове наповнення яких дозволяє викладачу сформулювати в майбутнього фахівця цілісну світоглядно-наукову картину світу, взявши за основу сучасні методологічні уявлення про здобутки науки та її методи.

Концептуальні основи системи фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників на засадах інтеграції інноваційних технологій формуються відповідно до методичних принципів, які стосуються фахової підготовки: системності, спрямованості, цілісності, циклічності, безперервності, модульності, поступальності, самостійності, самореалізаційності, поліфункціональності й ін. [11, с. 13]. Взаємозв'язок принципів фундаменталізації вищої освіти розкривається у сформованих у навчальній аудиторії, на основі нерозривної єдності теоретичних знань, практичних умінь і унормованих навичок та отриманого практично зорієнтованого досвіду, професійних компетенціях. Це слугує підґрунтям того, що майбутні соціальні працівники мають усі можливості після завершення університетського навчання успішно та самостійно орієнтуватися в складних фахових ситуаціях, правильно визначити конкретну професійну мету й окреслювати реальні діяльнісні завдання.

Варто також зазначити, що важлива роль у формуванні концептуальних основ фундаменталізації освіти відводиться інтеграції освітніх та інформаційних технологій. Використання комп'ютерної та телекомунікаційної техніки, електронних навчальних посібників і підручників сприяє здобуванню студентом не лише теоретичних, але й професійних знань, формуванню умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал та постійно перебувати у творчому пошуку на основі активного прагнення до самоосвіти, рефлексії професіогенезу та професійного саморозвитку [12, с. 32–33].

Висновки із проведеного дослідження. У наукових доробках дослідників зазначено важливу роль фундаменталізації освіти в процесі вивчення дисциплін та інтегрованих курсів й обґрунтована доцільність використання інтеграційно-інноваційних технологій у професійному становленні фахівця за університетського навчання.

За сучасних умов функціонування вищого навчального закладу фундаменталізація

освітнього процесу спрямована на розв'язання суперечностей між професійно зорієнтованим навчанням і вузькопрактичною фаховою підготовкою. Впровадження фундаменталізації в змістове наповнення навчальних дисциплін є виваженим та дієво необхідним інструментарієм для здобування студентом фахових знань і способів професійних дій, які вкрай необхідні майбутнім соціальним працівникам для творчого й цілісного застосування їх під час власного професійного зростання. У процесі фундаменталізації навчального процесу акцентується увага на аспекті духовного та культурного розвитку майбутнього соціального працівника, а не тільки на формуванні в нього професійно значущих знань та практичних вмій із відповідних навчальних дисциплін. Крім того, фундаменталізація освіти на основі інтеграції інноваційних технологій ефективно формує у свідомості студента логічне та чітке бачення місця майбутньої професії в системі загальнолюдських знань та міжнародної практики.

Концептуальні основи фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників на засадах інтеграції інноваційних технологій забезпечують оптимальне поєднання як традиційних, так і затребуваних часом інноваційних технологій навчання. Вони спрямовані на використання методів активного навчання в аудиторії, трансформування особистісних навчальних мотивів у професійні та формування фахових ціннісних орієнтацій студентів. Зasadничою основою фундаменталізації вищої освіти є практична спрямованість професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Зазначена орієнтація навчальних дисциплін актуалізує особистісний професійний досвід роботи, систематизує методичний супровід фундаменталізації навчального процесу, закладає підґрунтя для збереження цілісності освіти, її безперервності впродовж життя, варіативності й інтегративності підготовки фахівців на засадах паритетної взаємодії викладача і студентів.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо в науковому обґрунтуванні освітньої моделі підготовки соціальних працівників за фундаменталізації освіти на засадах інтеграції інноваційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Луценко Г. Психолого-педагогічні умови організації підготовки фахівців фізико-математичного профілю (в умовах фундаменталізації професійної освіти). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2013. Вип. 27. С. 109–112.
2. Гончаренко С. Фундаменталізація професійної освіти. Професійна освіта: педагогіка і психологія. 2006. Т. 8. С. 165–173.
3. Гумбольдт В. фон. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні. Ідея університету: антологія / за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2002. С. 25–33.
4. Баранівський В. Компетентність і фундаменталізація освіти як сучасні парадигми розвитку вищої освіти. Вісник національного університету оборони України. 2011. Вип. 6. С. 282–285.
5. Карпич І. Проблеми підготовки працівників соціальної сфери до професійної діяльності. Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. І. Козубовської, Ф. Шандора. Ужгород. 2016. С. 74–75.
6. Дмитриченко М., Язвінська О. Концептуальні засади управління якістю вищої освіти в контексті фундаменталізації професійної підготовки у вищих навчальних закладах України. Вісник національного транспортного університету. 2012. № 26 (1). С. 24–30.
7. Василенко К. Вплив особистісної зрілості на формування творчого мислення майбутнього викладача хореографії. Збірник наукових праць педагогічних наук. 2017. Випуск LXXX. Т. 3. С. 112–115.
8. Бардус І. Філософські засади концепції фундаменталізації професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2016. № 52–53. С. 7–17.
9. Васильківська Г. Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика. Рідна школа. 2012. № 3. С. 25–30.
10. Ребуха Л. Сутнісний аналіз рівнів методологування науково-професійної соціальної роботи. Science Rise: Pedagogical Education. № 2 (10). 2017. С. 13–18.
11. Литвин А. Концептуальні підходи до організації електротехнічної підготовки майбутніх інженерів у ВНЗ. Молодь і ринок: щоміс. наук.-пед. журн. Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. 2002. С. 11–14.
12. Мельничук І. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2011. 40 с.